

'Politiek-religieuze vragen aan de orde stellen'

Oog voor inspiratie én voor religie als publieke factor

Begonnen als een platform voor linkse christenen binnen het pas ontstane GroenLinks, ontwikkelde De Linker Wang zich tot een breder platform voor inspiratie en religie, met als motto politiek met compassie. 'De Linker Wang heeft zich ontwikkeld tot een gerespecteerd platform binnen GroenLinks dat steeds kritisch en open politiek-religieuze vraagstukken aan de orde stelt.'

Theo Brand

'Platform voor Evangelie & Politiek' was de ondertitel van het nieuwe tijdschrift De Linker Wang in 1991. Kort voor de opheffing van de Evangelische Volkspartij (EVP) kwam vanuit deze voorloper van GroenLinks het initiatief om binnen de nieuwe fusiepartij zichtbaar

te maken dat er ook een christelijke stroming was die zich tegenover het CDA niet onbetuigd wilde laten.

Organisatietalent

Cultureel antropoloog Hans Feddema was initiatiefnemer. 'Omdat ik naast de EVP vrij lang lid was van één van de religieuze werkgemeenschappen in de PvdA, kwam ik op het idee voor iets vergelijkbaars voor GroenLinks. Ik legde contact met Ab Harrewijn, theoloog, bedrijfspastor en actief binnen de CPN. Hij reageerde positief. We wilden ook anderen uit zijn partij betrekken en uit de beweging Christenen voor het Socialisme. En natuurlijk mensen uit de voormalige PPR en PSP. Ik liet de uitwerking graag aan Ab over, ook gezien zijn organisatietalent. Hij bedacht de naam De Linker Wang.' 'Met vier of vijf mensen vormden we zowel een bestuurtje als een redactie,' vertelt Feddema. 'Ab had veel externe contacten, zodat je hem rustig de grote uitbouwer van het idee kunt noemen. Er waren kleine bijeenkomsten, soms van bestuur en redactie samen met een paar anderen erbij.' Eén van de vrouwen uit die begintijd was Jeanne van Engelen. 'Ab kende mij vanuit mijn toenmalige werk op Perron Nul en de Pauluskerk in Rotterdam,' vertelt ze. 'Bovendien was ik lid van het illustere denktankje 'de Rafelrand' dat bij hem thuis vergaderde.' Het bestuur vergaderde vaak bij de gemeenschap Giordano Bruno in Utrecht. De priester en dominicaan Karl Derksen o.p. (1937-2002) woonde daar en was zelf

lid van het bestuur. Van Engelen: 'Hij noemde ons vaak het profetenklasje. Er was veel discussie; het waren geanimeerde vergaderingen,' zo herinnert zij zich. 'Mijn inbreng kwam vanuit de feministisch theologische beweging en ik was gepokt en gemazeld in het marxistisch denken. Er werd nauw samengewerkt met Kerk en Vrede en met de Vereniging voor Theologie en Maatschappij. De Linker Wang maakt voor mij deel uit van een zeer bevlogen tijd.'

Niet exclusief christelijk

Voormalig EVP-er en pastor Cor Ofman maakte deel uit van de redactie. 'Ik vond het boeiend om mensen te interviewen. Toen Ab binnen de partijorganisatie opklom tot partijvoorzitter en Tweede Kamerlid, nam ik in 1996 het voorzitterschap van de Linker Wang over. Goos Minderman volgde mij ruim tien jaar later op.' 'We hielden landelijke vergaderingen over de rafelrand van de samenleving, groene politiek, vluchtelingen en hun rechten en een vreedzame samenleving.' De Linker Wang heeft zich gaandeweg ontwikkeld tot een club die niet exclusief christelijk wilde zijn, maar ook progressieve moslims erbij betrokken. 'Hamza Zaid Kailani, een Nederlands-Palestijnse imam, ging voluit meedoen. En ook mensen 'die iets hebben met zingeving'. Stond er lange tijd stevast een Bijbelse overdenking of exegese in het blad, na verloop van tijd is die verdwenen. Ook de ondertitel veranderde. Eerst in

'Religie en politiek gaan allebei over het dromen over én werken aan een betere wereld'

Oprichters Ab Harrewijn en Hans Feddema met op de achtergrond toenmalig Linker Wang-eindredacteur Herman Radstake in 2001. Foto: Theo Brand.

Willem Aantjes, Roel van Duijn en Paul Rosenmöller gingen in debat onder leiding van Christian Jongeneel (tweede van links) tijdens een symposium vanwege het tienjarig bestaan van De Linker Wang in 2001. Foto: Theo Brand.

'geloof en politiek' met later het motto politiek met compassie.'

Ab Harrewijn vroeg in 1998 de jonge en actieve GroenLinkser Christian Jongeneel uit Rotterdam toe te treden tot de redactie. Jongeneel: 'Toen ik hem later vroeg hoe hij wist dat ik tot het christelijke smaldeel in de partij behoorde, antwoordde hij dat hij dat niet wist. Het leek hem gewoon handig een journalist erbij te hebben. Mijn eerste klus was de religieuze achtergrond te achterhalen van de GroenLinkse kandidaten bij de verkiezingen van 1998. Ook dat leek Ab wel handig om te weten.'

Na bijna tien jaar verliet Jongeneel de redactie. Wel organiseert hij nog jaarlijks de Ab Harrewijn Prijs, ter nagedachtenis aan de eerste voorzitter van De Linker Wang en GroenLinks-politicus die in 2002 op 47-jarige leeftijd plotseling overleed. 'De prijsuitreiking is geen activiteit van de Linker Wang, maar de verbondenheid is natuurlijk groot.'

'Witte mannenclub'

De bekende theologe Manuela Kalsky kwam in 2011 de geleerden versterken. 'Ik was lang lid van GroenLinks en dacht toen: ik wil kijken of de politiek iets voor me is. Zo ben ik bestuurslid geworden van De Linker Wang. Als theologe lag die keuze voor de hand.' Ze droeg bij aan de organisatie van bijeenkomsten zoals die over de Arabische Lente samen met de Midden-Oosten Werkgroep van GroenLinks. 'Ook hield ik me bezig met vragen rond het levenseinde en het euthana-

Manuela Kalsky: 'Seculiere politiek onderschat religie als machtsfactor'

siedebat en was ik nauw betrokken bij een bijeenkomst over vrouwenemancipatie en religie. Als afgevaardigde zat ik overigens in Kleurrijk GroenLinks, de diversiteitsgroep van de partij.' Ze nam zich voor om De Linker Wang diverser te maken. 'Om te beginnen in ons bestuur. Dat leek eerst te lukken, maar toen ik vertrok was ik nog de enige vrouw. Het bestuur van de Linker Wang is te veel een witte mannenclub. Begrijp me niet verkeerd: ik heb met iedereen heel goed kunnen samenwerken. Maar het gaat om de macht van de vanzelfsprekendheid. Ik hoop van harte dat het in de toekomst lukt om dit echt te veranderen: meer vrouwen, meer kleur en interreligieus.'

Sterk gezicht

Hoe heeft De Linker Wang zich ontwikkeld? Volgens Jongeneel ging het De Linker Wang eerst deels om het beïnvloeden van standpunten binnen GroenLinks en is het nu vooral een discussieplatform. 'Ik denk dat De Linker Wang trots mag zijn dat ze zo actief gebleven is. Het laat zien hoeveel mensen het links-christelijke gedachtegoed binnen de partij belangrijk vinden.'

VERVOLG op pagina 8

Religie: rem of remedie?

Jubileumsymposium op 29 oktober in Utrecht

De Linker Wang viert op zaterdag 29 oktober 2016 zijn 25-jarig bestaan met een symposium in Utrecht. Onder de titel 'Religie: rem of remedie?' zullen we in gesprek gaan over de rol van religie in politiek en samenleving. Met bijdragen van onder meer Erik Borgman, Ruud Ganzevoort, Janneke Stegeman, Enis Odaci en Naïma Azough. Locatie: Antonius van Paduakerk, Kanaalstraat 200, Utrecht. Van 14.00 tot 17.00 uur.

Religie is een veelzijdig en vaak tegenstrijdig fenomeen. Wat verdient kritiek en wat ondersteuning? Werkt religie als rem op maatschappelijke vooruitgang? Of kan religie juist ingrediënten bieden voor een remedie tegen bijvoorbeeld angst en sociaal onrecht? En als dit laatste zo is, hoe werkt dit en wat kan de politiek ermee? Hoe kan groene en linkse politiek zich het beste verhouden tot religie?

Erik Borgman, hoogleraar theologie, geeft de aftrap met een lezing. VolZin-columnist Enis Odaci zal het publiek kort prikkelen met zijn visie op religie. Tijdens een ronde tafelgesprek onder leiding van Erica Meijers gaan Naïma Azough (voormalig Tweede Kamerlid GroenLinks), Janneke Stegeman (Theoloog van het Jaar), Rien Fraanje (wetenschappelijk bureau CDA) en Nieke Jansen (fractievoorzitter GroenLinks Kampen) met elkaar in gesprek. Ruud Ganzevoort, hoogleraar theologie, GroenLinks-senator en afzwaaiend voorzitter van De Linker Wang, verzorgt de slottoespraak.

De Utrechtse mondharpiest Danibal zorgt voor enkele bijzondere muzikale bijdragen tijdens het symposium.

Aanmelden

Vooraf aanmelden bij secretaris Pieter van Abshoven, via: administratie@linkerwang.nl. Toegang € 5.-. Gratis toegang voor leden/abonnees van De Linker Wang.

VERVOLG van
pagina 7

De rol die de Linker Wang heeft gespeeld binnen GroenLinks is sterk afhankelijk geweest van een gezichts-bepalende vertegenwoordiger in de landelijke politiek, meent Jongeneel. 'Met Ab Harrewijn als voorzitter en later Kamerlid was die er. In Ruard Ganzevoort heeft De Linker Wang een sterk gezicht op landelijk niveau. Maar senatoren zijn toch minder zichtbaar. Ik hoop dat er snel weer iemand met een helder christelijk profiel in de Tweede Kamer komt.'

Cor Ofman is wat sceptisch over de invloed van De Linker Wang in de samenleving, de politiek en GroenLinks in het bijzonder. 'Ik heb een tijdlang met hart en ziel meegewerkt aan het bijeenbrengen van gelijkgestemden en aan een vlot leesbaar blad dat vingers op zere plekken legt, positieve overtuigingskracht heeft en verhalen van hoop doorgeeft. Tegelijk bekruipt mij het gevoel dat het weinig uithaalt. Dat we 'Henk en Ingrid' niet zullen bereiken en een bijna onhoorbare stem zijn in een aanzwellende storm van angst en haatgevoelens tegen vreemdelingen. Maar tegelijk hoop ik dat die 'stem van de zachte krachten' blijft klinken. Dat we misschien voorgangers weten te bereiken die moed putten uit de verhalen en interviews.'

'Wekelijks hoor ik op mijn spreekuur als pastor-counselor de verhalen van kwetsbare mensen: slachtoffers van geweld, uitbuiting, mensenhandel. Omdat ik mijn ervaringen en mijn ontroering wil delen, bijvoorbeeld in kerkelijke vieringen, heb ik weinig tijd voor de politiek,' zegt hij. Toch is Ofman zijn geloof in de politiek niet verloren: 'Ik hoop dat Jesse Klaver in staat zal zijn GroenLinks een nieuw elan te bezorgen, waardoor de partij weer aan invloed wint.'

Jeanne van Engelen merkt dat de interreligieuze dialoog vanzelfsprekend is geworden binnen De Linker Wang. 'Maar ik schat in dat de invloed van De Linker Wang binnen GroenLinks niet erg groot is geweest. Voor leden was het belangrijk, daarbuiten niet zo.'

'Ga voor de dialoog'

'Mijn generatie staat meer onbevangen tegenover religie', zegt Lyle Muns (22). Hij is voorzitter van DWARS, de jongerenorganisatie van GroenLinks. 'Religie haalt vaak het nieuws door spanningen en door de politieke Islam. Daarnaast zie ik een revival van religiositeit. Veel jonge mensen zijn op zoek naar zingeving. Ze willen meestal niet terug naar de oude instituten en dogma's, maar staan wel open voor oude en nieuwe bronnen van zingeving en spiritualiteit.'

Religiekritiek is volgens Muns belangrijk en hoort bij GroenLinks. 'Waar dogmatisme heerst en mensen zich opsluiten in hun eigen gelijk, is geen ruimte voor dialoog en voor mensen die anders denken en doen. Dat vraagt om kritiek. Godsdienst moet geen aparte status krijgen boven andere levensovertuigingen. Laat alle stemmen klinken. Het gaat om vrijheid en ruimte voor iedereen, welke levensovertuiging je ook hebt.'

Soms zijn partijen als GroenLinks blind voor de positieve kanten van religie. Muns stemt in met deze stelling en zet zijn eigen ervaring ernaast. 'Ik zat op de middelbare school in België. Daar was een onderwijzeres die vol was van ontwikkelingswerk en hulp aan vluchtelingen. Ze zei dat je vooral door het geloof gevoelig wordt voor deze thema's. Dat stuitte me tegen de borst. Als ongelovige was ik juist intensief met deze onderwerpen bezig. Je kunt dus vanuit verschillende visies geraakt zijn door wereldproblemen en mensen die in de knel zitten.'

De Linker Wang levert volgens Muns een belangrijke bijdrage aan de bewustwording binnen GroenLinks als het gaat om religie, levensbeschouwing en zingeving. 'Ze zijn er in geslaagd het gesprek over religie open te breken en nuance aan te brengen. Dat brengt ontspanning en ook ruimte. Mensen met verschillende levensovertuigingen kunnen bondgenoten zijn en samen staan voor dezelfde idealen.'

Muns ziet voor De Linker Wang een belangrijke taak om mensen met elkaar in gesprek te laten gaan over hun drijfveren en idealen. 'Ga voor de dialoog en heb daarbij oog voor de verschillen. Het is goed om juist ook mijn generatie bij dat gesprek te betrekken. Inspiratie is belangrijk voor mensen. En uiteindelijk gaat het erom dat we samen werken aan dezelfde groene, sociale en vrijzinnige idealen.'

Manuela Kalsky noemt GroenLinks 'doorgaans te anti-religieus'. De Linker Wang heeft volgens haar een belangrijke rol om duidelijk te maken dat religie ertoe doet. 'Religie is niet alleen een privézaak maar speelt ook in het publieke domein een rol. Ik denk dat de seculiere politiek religie als machtsfactor onderschat.'

Kritisch en open

Hoogleraar theologie Ruard Ganzevoort werd in 2009 voorzitter van De Linker Wang. 'Ik was niet tevreden met alleen maar wetenschappelijk nadenken over de rol van religie in

Erica Meijers: 'Religie is een hot, maar lastig en gevoelig thema'

de samenleving, terwijl de spanningen tussen allerlei groepen toenamen. Ik voelde me geroepen om mij meer rechtstreeks met de politiek te bemoeien. Dat was dus eerst bij De Linker Wang en daarna ook in de Eerste Kamer.'

Soms is De Linker Wang volgens hem vooral een plek waar religieus geïnteresseerde GroenLinkers en anderen met elkaar van gedachten wisselen over hun inspiratie. 'Op andere momenten is De Linker Wang actiever om GroenLinks en anderen kritisch-constructief over religie te laten nadenken. De Linker Wang heeft zich ontwikkeld tot een gerespecteerd platform binnen GroenLinks dat niet eenzijdig bepaalde belangen verdedigt maar steeds kritisch en open politiek-religieuze vraagstukken aan de orde stelt. Soms neemt de beweging standpunten in, maar meestal niet zo nadrukkelijk - en dat vind ik goed. Het gaat vooral om het agenderen en bespreekbaar maken.'

Ganzevoort hoopt dat De Linker Wang niet alleen op papier maar ook in de praktijk interreligieus wordt. 'Dat zou het geluid veel sterker maken. De Linker Wang belichaamt het idee dat religie en politiek allebei gaan over het dromen over én werken aan een betere wereld. Als ze dat ontspannen blijft uitdragen, kan ze ook GroenLinks helpen om de religieuze achterban beter aan zich te binden.'

Gevoelig thema

Theologe en historica Erica Meijers is medewerker van Bureau de Helling, het wetenschappelijk bureau van GroenLinks en betrokken bij het thema religie en linkse politiek. Hoe kijkt zij als relatief buitenstaander aan tegen De Linker Wang?

'Een valkuil kan zijn dat je teveel een interne gesprekskring wordt. De blik naar GroenLinks en de partijpolitieke wereld is van belang. Verlies daarmee de aansluiting niet.'

Meijers ziet vooral kansen: 'Religie is een hot, maar lastig en gevoelig thema. Pas op dat je zelf niet in de valkuilen trapt over religie. Dat kan door zelf een heldere definitie van religie te hanteren en in je activiteiten altijd aansluiting te zoeken bij politieke kwesties.'

'Ook kun je mensen aan het woord laten die bij GroenLinks weinig worden gehoord, over bijvoorbeeld godsdienstvrijheid en ritueel slachten. Progressieve moslims, kritische joden. Maak allianties met deze groepen, die bij GroenLinks passen maar in de partij weinig stem krijgen.'

Het is goed om onderwerpen te kiezen waarvan je weet dat er binnen GroenLinks weinig debat over is, zo vervolgt Meijers. 'Denk aan bijvoorbeeld verschillende strategieën voor emancipatie. Je kunt vaste waarden en ideeën binnen GroenLinks ter discussie stellen en proberen om daarbij echte vragen te formuleren.'

Ze roept op om actief jonge mensen te benaderen. 'De Linker Wang kan een prima kweekvijver zijn voor jong politiek progressief talent met een religieuze achtergrond. Wat ook helpt is dat meer politiek actieve GroenLinkers lid worden van De Linker Wang.'

En ze besluit: 'Sinds het voorzitterschap van Ruard Ganzevoort is De Linker Wang weer politiker. Er zijn meer pogingen gedaan om relevant te zijn, zoals met het debat over ritueel slachten. Die ontwikkeling juich ik toe, maar die zou dus nog scherper kunnen.'

VLOGGEN VOOR VRIJHEID

'Wat is vloggen eigenlijk?' vroeg ik aan mijn zoon. Hij keek mij begripvol aan met zijn wijze studentenblik. 'Dat is een blog, maar dan gefilmd. Je zet jezelf letterlijk in de picture, om zo te zeggen.' Er klonk een lichte ironie door in zijn stem. Eindelijk begreep ik een aantal nieuwsberichten beter. Vloggers uit Zaandam hebben filmpjes online gezet die getuigen van treitergeweld, intimidatie en minachting. Ze demonstreerden daarmee hoe zij zichzelf zien en trots zijn op het onderuithalen van basiswaarden als respect en solidariteit.

Heel het land was in rep en roer: dag aan dag bepaalde dit incident ons nieuws. De minister-president riep: 'Tuig van de richel!'... een lokale kwestie werd opgeklopt tot nationaal nieuws waar iedereen zijn morele verantwoordelijkheid in kwijt kon. 'Turkenburg' heette de wijk Poelenburg in Zaandam vroeger... Bij het woord 'Turk' wringt dan ook de schoen.

Het kan geen toeval zijn dat er in deze tijd ook commotie was rond de Turkse kinderen, die van school bedreigd werden. En rond Kamerlid Kuzu die het voor de Turkse premier Erdogan opnam, wiens lange arm zelfs de Nederlandse politiek bereikte. Graag spreken wij daar gezamenlijk schande van. Wij willen ons niet laten intimideren door vreemde staatshoofden en brutale minderheden met wangedrag. Turkije zit fout, en de Turken moeten zich aan de grondwet houden. Wij zijn het daarover hartgrondig eens in alle media.

Toch klopt er iets niet. Is Turkije niet het land waarmee wij onlangs nog een overeenkomst sloten over de opvang van honderdduizenden vluchtelingen, om onze eigen regio en ons geweten te ontlasten? Wetend dat de mensenrechten in dit land geschonden worden? Is Turkije niet het land, waaraan wij wapens leveren, wetend dat er in het zuidoosten van het land een wrede oorlog woedt? Dragen wij, door hierover in alle talen te zwijgen, niet bij aan de groei van een machtsblok dat vrijheid en humaniteit met voeten treedt? Onze verantwoordelijkheid over de ontsporing van een slimme Turkse jongen van negentien jaar die rap van tong is, dekt onze eigen veel kwaadardiger ontsporingen maar al te gemakkelijk toe.

'Een volk dat voor tirannen zwicht, zal meer dan lijf en goed verliezen. Dan dooft het licht.' Deze dichtregel van Van Randwijk hoort bij ons nationaal erfgoed. Het is een regel met een Bijbelse reikwijdte, een profetie die om politieke moed vraagt. Laten we dat hartstochtelijk de wereld in vloggen. Vloggen voor échte vrijheid.

Margrietha Reinders,
predikant te Amsterdam

